

جمهوری اسلامی ایران
شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه قم
مرکز تخصصی عصمتیه سطح سه
شهرستان سمنان

عنوان مقاله:

**تسامح و تساهل در آموزه‌های دینی
و ارتباط آن با تهاجم فرهنگی**

استاد راهنما:

سرکار خانم فاطمه شکری

پژوهشگران:

سهیلا مرادی، معصومه وفادار و نرگس خاتون امینی

چکیده:

تساهل و تسامح در برابر کسانی که سر دشمنی و عناد با اسلام و مسلمانان ندارند نه تنها رواست، بلکه اسلام بدان سفارش هم می کند، به طور کلی، مجموعه احکام اسلام احکام سهل و آسانی است و فقط به این معنا تساهل دینی وجود دارد.

اگر تسامح و تساهل به معنای سهل انگاری در اجرای احکام دینی، یا کوتاه آمدن و مدارا کردن در برابر سست کردن و شکستن حرمت قوانین و ارزش های اسلامی - اعم از اعتقادی و رفتاری - باشد، هرگز در دین پذیرفته نیست و اسلام سخت با آن به مبارزه بر می خیزد. همچنان که مدارا و نرمخویی در برابر دشمنان اسلام و نظام اسلامی که در صدد ضربه زدن به نظام و تضعیف عقاید مردم هستند امری است که دین و نظام دینی هرگز آن را بر نمی تابد.

باید توجه داشت که حوزه به کار بستن تسامح و تساهل دینی جایی است که در چهارچوب اصول و ارزش های اسلامی و حفظ مصالح اسلام و جامعه اسلامی صورت گیرد و رفتار و برخورد غیرمسلمانان به گونه ای باشد که درخور برتابیدن و پذیرفتنی باشد، بیرون از این قلمرو و در صورتی که بخواهد به ارزشهای اسلامی خدشه وارد آید و یا تسامح و تساهل راهی برای رواج بی بندوباری باشد دیگر جای تسامح و تساهل نیست؛ بلکه جای امر به معروف و نهی از منکر و واکنش در برابر منحرفان است.

روش این تحقیق کتابخانه ای از طریق فیش، مطالب جمع آوری شد و در نهایت ارزیابی و تدوین گردیده است.

کلید واژه ها: تسامح، تساهل، فرهنگ، فرهنگ اسلامی و تهاجم فرهنگی.

فهرست منابع:

- ۱..... مقدمه
- ۳..... بخش اول: تسامح و تساهل در آموزه های دینی
- ۴..... مفهوم تسامح و تساهل
- ۵..... جایگاه تساهل و تسامح در فرهنگ اسلامی
- ۷..... حدود تسامح و تساهل دینی
- ۸..... تسامح و تساهل از منظر قرآن
- ۱۱..... تسامح و تساهل از دیدگاه روایات
- ۱۲..... تساهل و تسامح در اصول دین
- ۱۴..... تساهل و تسامح در فروع دین
- ۱۵..... نمونه هایی از تساهل و تسامح در فروع دین و قوانین اجتماعی
- ۱۸..... بخش دوم: تهاجم فرهنگی و ارتباط آن با تسامح و تساهل در آموزه های دینی
- ۱۹..... مفهوم فرهنگ
- ۲۰..... تعریف ارزش ها
- ۲۱..... ویژگی های ارزش های دینی
- ۲۲..... ۱. ثبات و دوام
- ۲۳..... ۲. طراوت و بالندگی
- ۲۳..... ۳. قداست ارزش های دینی
- ۲۴..... ۴. انسجام بخشی ارزش های دینی
- ۲۶..... ۵. مطلق بودن ارزش های دینی

فرهنگ اسلامی.....	۲۶
رابطه دین با فرهنگ.....	۲۶
فرهنگ دینی.....	۲۸
فرهنگ اسلامی.....	۲۹
ویژگی های فرهنگ اسلامی.....	۳۰
تهاجم فرهنگی.....	۳۲
مراحل و ابعاد تهاجم فرهنگی.....	۳۴
تهاجم به سه عنصر فرهنگی.....	۳۴
روش تضعیف دین و ارزش ها در جامعه.....	۳۷
روش پاسداری از دین و ارزش ها.....	۴۰
نتیجه گیری.....	۴۲
فهرست منابع.....	۴۵

نتیجه گیری:

۱. تسامح و تساهل پذیرفته شده در دین به این معناست که دین اسلام در مرحله تشریع و قانونگذاری بر مردم آسان می گیرد و ایشان را به اجرای واجبات و محرمات سخت و طاقت فرسا نمی خواند.

۲. تساهل و تسامح در برابر کسانی که سر دشمنی و عناد با اسلام و مسلمانان ندارند نه تنها رواست، بلکه اسلام بدان سفارش هم می کند، به طور کلی، مجموعه احکام اسلام احکام سهل و آسانی است و فقط به این معنا تساهل دینی وجود دارد.

۳. اسلام دینی جامع و فراگیر است که وظایف مسلمانان در تمام زمینه ها اعم از عبادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی را به طور دقیق بیان کرده است، از جمله کیفیت مواجهه و برخورد مسلمانان با یکدیگر و با معاندان و مشرکان را مورد توجه قرار داده است و از مسلمانان می خواهد که در روابط خود حدود و ارزشهای الهی را مراعات کنند. نه تنها اسلام اجازه کمترین تسامح و تساهل در رعایت این حدود و عمل به دستورات الهی را نداده، بلکه صراحتاً از سهل انگاری و کوتاه آمدن در اجرای قوانین و احکام الهی نهی فرموده است.

۴. تسامح و تساهل به معنای سهل انگاری در اجرای احکام دینی، یا کوتاه آمدن و مدارا کردن در برابر سست کردن و شکستن حرمت قوانین و ارزشهای اسلامی - اعم از اعتقادی و رفتاری - باشد، هرگز در دین پذیرفته نیست و اسلام سخت با آن به مبارزه برمی خیزد. همچنان که مدارا و نرمخویی در برابر دشمنان اسلام و نظام اسلامی که در صدد ضربه زدن به نظام و تضعیف عقاید مردم هستند امری است که دین و نظام دینی هرگز آن را برنمی تابد و احدی از افراد دولتی و غیر دولتی حق اعمال چنین تسامح و تساهلی را ندارد.

۵. از نظر آموزه های قرآنی تساهل و تسامح حد و مرزی دارد و این گونه نیست که در برابر مخالفان داخلی یا بیرونی یکسان عمل شود و یا نسبت به اصول و مبانی، همان تسامح رعایت شود که در برابر امور جزئی و فرعی عمل می شود.

خداوند به صراحت در آیه ۱۲۰ سوره بقره و آیات ۸ و ۹ سوره قلم و نیز آیات ۱ تا ۶ سوره کافرون هر گونه تسامح و تساهل در اصول و مبانی دین را ممنوع کرده است، پس هرگز نمی‌توان نسبت به اصول و مبانی دینی کوتاه آمد و به عنوان تسامح و تساهل از آنها دست برداشت تا وحدت و انسجام حفظ شود یا تنش و تقابل میان امت اسلام و مخالفان آنان کاهش یافته یا برداشته شود.

۶. تمامی احکام اسلامی منافع و مصالحی برای فرد فرد مسلمانان از یک سو و جامعه اسلامی از سوی دیگر دارد؛ از این رو شارع مقدس به منظور دست یابی به این مصالح تسامحات و تسهیلاتی در فروع دین (که نمونه هایی از آن بیان شد) قایل شده است.

۷. در مورد اجرای حدود اسلامی نظر اسلام بر این است که تا گناهی علنی نشده است و قبح آن در نظر افراد کاسته نشده است، حدود اسلامی مورد تسامح قرار گیرند. ولی آن جایی که گناهی علنی انجام شد و در نظر مردم کوچک شمرده شد، اجرای حد در واقع نقش بازدارندگی دارد و باید بدون هیچ تسامحی اجرا شود.

۸. در نظام اسلامی، توجه به ارزشها و احترام به آن یک اصل است و به طور طبیعی سیاست تساهل و تسامح در هر عرصه ای باشد باید با حفظ این اصل سامان پذیرد. اگر خدای نخواست با اثرپذیری از بازیهای سیاسی و اندیشه های مسموم و کینه ورزانه و سخنان رنگارنگ جامعه های غربیبودن حساب و کتاب و بیرون از چهارچوب اصول و ارزشهای اسلام به آن دامن زده شود نتیجه ای جز گسترش بی بندوباری و هرج و مرج اخلاقی در پی نخواهد داشت.

بر این اساس به کارگیری سیاست تساهل و تسامح اگر درست و با حفظ اصول و ارزشها صورت گیرد آثار ارزشمندی را در پی دارد ولی اگر تعریف مناسبی از آن ارائه نگردد و با بود و هست جامعه اسلامی سازگاری نداشته باشد به امر ضدارزشی تبدیل خواهد شد که به مرور ارزشها را به پای میز محاکمه خواهد کشاند.

همچنان که اگر با اثرپذیری از هیاهوهای تبلیغاتی و در بازار آشفته سیاست از تسامح و تساهل دینی به عنوان حربه و عاملی توجیه کننده برای حرکتها و تلاشهای ضدارزشی استفاده گردد بی

گمان به ضعف شدید اصول ارزشی و اعتقادی می انجامد و بنیاد معنویات را سست می کند و در کنار پاره ای آثار مثبت پیامدهای ناگوار فراوانی را به بار می آورد؛ به دیگر سخن تساهل با آزادگذاری فرق دارد و نباید آنچه امروز در جهان غرب به عنوان آزادی جریان دارد که از ویژگیهای بارز نسبی گرایی اخلاقی و بی تفاوتی نسبت به ارزشها و معنویات است، به عنوان تساهل و تسامح دینی به جامعه های گوناگون اسلامی راه یابد.

۹. در هر صورت دشمنان برای اینکه ایمان مردم را تضعیف نمایند، باید روی دو عامل کار کنند: یکی شناخت و دیگری رفتار و عمل؛ در بعد رفتار، با فراهم کردن زمینه گناه و فساد، مردم را به مخالفت عملی با لوازم ایمان و اعتقادشان سوق می دهند، که این امر، منجر به ضعف ایمان افراد خواهد شد. در بعد شناخت نیز سعی می کنند با القای شبهات در باورها و اعتقادات مردم ایجاد تشکیک نمایند

۱۰. به طور قطع، یکی از اقدامات مهمی که برای تقویت ایمان و اعتقاد مردم و جامعه و جلوگیری از تضعیف و تخریب آن باید انجام گیرد، تقویت بعد شناختی و معرفتی جامعه است. پیامبران الهی نیز در طول تاریخ بدین امر اهتمام فراوان داشته اند و یکی از رؤس کارهایشان همین بوده که باتبین منطقی و مستدل معارف دین، ایمان و اعتقاد دینی را در میان مردم ایجاد و تقویت نمایند.

در بعد شناختی و معرفتی باید دو کار ایجابی و سلبی انجام گیرد. در مورد بعد اثباتی و ایجابی، باید عقاید صحیح و مسائل اسلامی و معارف دین با دلایل محکم اثبات شود و برای مردم و افراد جامعه تبیین گردد.

در بعد سلبی نیز باید شبهاتی که در مورد معارف و عقاید و احکام اسلامی مطرح می گردد بایانهای متین و مستدل پاسخ داده شود به طور طبیعی ابتدا باید بنیان اعتقادی قوی و محکمی برای جامعه درست کرد، و این کار از طریق اقامه دلایل و بیان براهین منطقی صورت می پذیرد. یک مسلمان باید برای هر اعتقادش، از خدانشناسی گرفته تا وحی و نبوت و معاد و سایر مباحث دلیل محکمی داشته باشد تا دیگران نتوانند به آسانی در ایمان و باور او رخنه و تشکیک ایجاد نمایند. طبیعتاً هر چند این بنیان فکری مستحکم تر بنا شود تخریب و سست کردن آن نیز برای دشمنان دشوارتر خواهد بود.

فهرست منابع:

*قرآن کریم

*نهج الفصاحة مجموعه كلمات قصار حضرت رسول (ص)، پاینده، ابو القاسم، ، دنیای دانش، چاپ چهارم، تهران، ۱۳۸۲ .

*ترجمه نهج البلاغه با تجدید نظر و اضافات محمد دشتی مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین ، یازدهم پاییز ۸۲ قم.

۱. احمدی ،علی رضا علی ،وهمکاران ،(۱۳۸۳)، شناخت فرهنگ ،فرهنگ سازمانی و مدیریت بر آن ،(چاپ اول)، تهران ،انتشارات تولید دانش

۲. اصفهانی، حسین بن محمد راغب، (۱۴۱۲ هـ ق)، مفردات ألفاظ القرآن، دار العلم – الدار الشامیة، چاپ اول، لبنان – سوریه.

۳. حاجی ده آبادی ،محمد علی،(۱۳۸۲) مدیریت فرهنگی،(چاپ اول)،قم،انتشارات امام عصر.

۴. (روزنامه جمهوری اسلامی)، (۴/۸/۷۷).

۵. سبحانی، جعفر،(بی تا)، فروغ ابدیت، ج ۲/۴۳۲.

۶. شرح لمعه شهید ثانی، ج ۹، ۳.

۷. فیروزآبادی، القاموس المحيط، دار احیاء التراث العربی، ج ۳، البستانی، محیط المحيط، لبنان، مکتبه ناشرون.

۸. فرهنگ ابجدی.

۹. مجلسی، محمد باقر،(۱۳۷۶)، بحار الأنوار، ج ۴۶-۷۴-۷۱-۹۳-۱۰۳، اسلامیه، تهران.

۱۰. مجله (نامه فرهنگ)، شماره ۲۸/۲۸.

۱۱. مریجی، شمس الله (۱۳۷۸)، عوامل مؤثر در انحراف از ارزش ها، (چاپ دوم)، قم، ناشر دفتر عقل .

۱۲. مصباح یزدی، محمد تقی، (۱۳۸۷)، جان ها ی فدای دین، (چاپ دوم)، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی .

۱۳. مصباح یزدی، (بی تا)، پاسخ و پرسش ها، ج ۳.

۱۴. معین، محمد، (۱۳۶۴)، فرهنگ فارسی ج ۳ چاپ ۷، تهران، انتشارات امیر کبیر.

۱۵. مطهری، مرتضی، (بی تا)، آشنایی با قرآن، انتشارات صدرا.

۱۶. مطهری، مرتضی، (بی تا)، مجموعه آثار، ج ۲، با تلخیص.

۱۷. المجموع شرح المذهب، ج ۱۴

http://www.tabyan.net. ۱۸